

УДК 378

DOI <https://doi.org/10.32782/eddiscourses/2025-1-3>

ВПЛИВ ТРИВОЖНИХ ТА ДЕПРЕСИВНИХ СТАНІВ ЗДОБУВАЧІВ МЕДИЧНОЇ ОСВІТИ НА ЇХНЮ АКАДЕМІЧНУ УСПІШНІСТЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Виноградова-Аник Олена Олександрівна,
кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізіології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0001-9281-6821

Лук'яненко Ірина Анатоліївна,
кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри фізіології,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-4011-673X

З початком повномасштабного вторгнення депресивні розлади у цивільного населення України дедалі посилюються і набувають як колективного, так і індивідуального характеру. Цьому сприяють хвилювання за близьких, які перебувають на фронті або у прифронтових регіонах, регулярні повітряні тривоги, що тримають людей у напрузі і невизначеності, постійні обстріли мирного населення, очікування негативного розвитку внаслідок будь-якого попередження про повітряну тривогу, навіть у далеких від фронту регіонах. Психічне здоров'я молоді під час війни набуває критичного значення через гострий вплив травматичних подій, як-от військові дії, втрати близьких, вимушена міграція та загальна нестабільність. За даними досліджень, війна створює надзвичайно стресові умови, які підвищують ризик розвитку психічних розладів, як-от посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожність та депресія. Молодь, яка перебуває на етапі формування психоемоційної стабільності, є особливо вразливою до таких впливів. Дослідження показують, що навіть короткочасний контакт з екстремальними ситуаціями може мати довгострокові наслідки для психічного здоров'я молоді, особливо студентів. У статті вивчалась кореляція між розвитком тривоги та депресії у здобувачів медичної освіти та їхньою успішністю у навчанні. Проведені дослідження показали, що більшість з обстежуваних студентів мала різний ступінь прояву тривожності, у частини студентів була виявлена депресія, частина студентів перебувала на межі депресивного порушення. Такі загрозливі показники депресивних розладів у студентів другого курсу медичного університету не можуть не відобразитись як на якості їхнього життя, так і якості їхнього навчання, що було перевірено під час порівняння успішності окремих підгруп досліджуваних. Більшість оцінок «відмінно» і «добре» отримали студенти, які не мали проявів депресивних розладів або мали їх в меншому ступені. Студенти, які отримали відмінні оцінки з іспиту з фізіології, хоча й мали різного ступеня прояви тривожності, проте не мали ознак депресії. Серед відмінників була виявлена лише невелика кількість студентів на межі розвитку депресії. Студенти, що отримали задовільні оцінки, мали виявлену депресію і тривожність. Ці дані свідчать про те, що студенти медичних закладів під час війни перебувають у групі ризику з розвитку депресивних станів, що негативно відображається на їхній академічній успішності. У подальшому це може мати наслідки в їхній професійній діяльності. Така ситуація у вищих медичних закладах потребує психологічного супроводу і допомоги здобувачам вищої освіти адаптуватись до навчання під час війни.

Ключові слова: депресивні розлади, тривожність, депресія, здобувачі вищої медичної освіти, академічна успішність.

Vynogradova-Anyk Olena, Lukyanenko Iryna. Influence of anxiety and depressive states of medical students on their academic performance in conditions of martial law

With the onset of a full-scale invasion, depressive disorders among the civilian population of Ukraine are becoming increasingly severe and are acquiring both a collective and individual character. This is facilitated by worries about loved ones who are at the front or in frontline regions, regular air raids that keep people in tension and uncertainty, constant shelling of civilians, and the expectation of negative developments any warning about an air raid, even in regions far from the front. The mental health of young people during wartime becomes critical due to the acute impact of traumatic events such as military operations, the loss of loved ones, forced migration, and general instability. According to research, war creates extraordinarily stressful conditions that increase the risk of developing mental disorders such as post-traumatic stress disorder (PTSD), anxiety, and depression. Young people, who are at the stage of developing psycho-emotional stability, are particularly vulnerable to such influences. Studies show that even short-term contact with extreme situations can have long-term consequences for the mental health of young people, especially students. This article examines the correlation between the development of anxiety and depression in medical students and their academic performance. The conducted studies showed that most of the students had varying degrees of anxiety, some students were diagnosed with depression, and some were on the verge of a depressive disorder. Such threatening indicators of depressive disorders

in second-year medical university students cannot but affect both their quality of life and the quality of their education, which was verified when comparing the success of individual subgroups of subjects. Most “excellent” and “good” grades were received by students who did not have manifestations of depressive disorders or had them to a lesser extent. Students who received excellent grades in the physiology exam, although they had varying degrees of anxiety, did not have signs of depression. Among the excellent students, only a small number were found to be on the verge of developing depression. Students who received satisfactory grades exhibited both depression and anxiety. These data indicate that medical students are at risk of developing depressive states during the war, which negatively affects their academic performance. This may have consequences in their professional activities in the future. This situation in higher medical institutions requires psychological support and assistance to applicants for higher education to adapt to studying during the war.

Key words: depressive disorders, anxiety, depression, higher medical education students, academic performance.

Актуальність проблеми. Відомо, що війни негативно впливають на психічне здоров'я населення. Кожна п'ята людина в постконфліктних ситуаціях страждає на виражені психічні розлади. Найбільший вплив на психіку населення мають тривога та депресія, які проявляються з перших днів війни. Тривалий перебіг тривоги та депресії може викликати інші психічні розлади [1]. З початком повномасштабного вторгнення депресивні розлади у цивільного населення України дедалі посилюються. Цьому сприяють регулярні нічні повітряні тривоги, що порушують нормальний відпочинок, постійні обстріли мирного населення, очікування негативного розвитку будь-якого попередження про повітряну тривогу тощо. Психічне здоров'я молоді під час війни набуває критичного значення через гострий вплив травматичних подій, як-от військові дії, втрати близьких, вимушена міграція та загальна нестабільність. За даними досліджень, війна створює надзвичайні стресові умови, які підвищують ризик розвитку психічних розладів, як-от посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожність та депресія. Молодь, яка перебуває на етапі формування психоемоційної стабільності, є особливо вразливою до таких впливів. Дослідження показують, що навіть короткочасний контакт з екстремальними ситуаціями може мати довгострокові наслідки для психічного здоров'я молоді, особливо студентів [2]. Навчання в медичному вищому навчальному закладі є важким випробуванням і само по собі може бути стресовим фактором для молоді. Хронічний стрес, пережитий під час отримання медичної освіти, здатний впливати на фізичне та психічне здоров'я студентів. Наприклад, студенти медичних університетів та коледжів повідомляють про погіршення сну. Навчання в медичному університеті призводить до підвищеного рівня стресу, що переживають студенти. Студенти-медики мають підвищений ризик розвитку таких симптомів вигорання, як високе емоційне виснаження та психічні розлади, пов'язані зі стресом, як-от депресія та тривожність. Досвід стресових факторів та наслідки для здоров'я можуть

негативно вплинути на академічну та клінічну успішність студентів (наприклад, зниження рівня емпатії), а також сприяти виникненню високих показників виснаження серед студентів-медиків [3]. До чинників утруднення адаптації до навчання в умовах війни, зокрема, належить підвищений рівень тривожності, пов'язаний з хвилюванням за себе, своїх рідних та близьких в умовах війни. Наразі в Україні бракує досліджень, які б вивчали кореляцію між розвитком тривоги та депресії у здобувачів медичної освіти та їхньою успішністю у навчанні, що обумовило мету нашого дослідження.

Мета дослідження: оцінити рівень тривожності та депресії у студентів другого курсу медичного університету та зв'язок розвитку цих станів з успішністю у навчанні під час складання іспиту з фізіології.

Методи дослідження. У дослідженні було задіяно 62 здобувачі вищої освіти другого курсу навчання (50 дівчат і 12 юнаків) віком 18–21 років. Задля діагностики тривоги використовували Госпітальну шкалу тривоги і депресії (HADS). Шкала HADS має високу валідність щодо тривоги і депресії. Перевагами цієї шкали є простота заповнення анкети і оброблення результатів. Студенти заповнювали онлайн-анкету анонімно після закінчення екзаменаційної сесії на другому курсі. Також використано методи вивчення та аналізу інформаційних джерел, систематизації та узагальнення отриманої інформації [4].

Результати дослідження. Тривога – це психологічний або фізіологічний стан, який включає поведінкову, емоційну, соматичну та пізнавальну складові частини, є нормальним захисним механізмом. Тривога як розлад спостерігається за її довготривалості, інтенсивності, що порушує соціальне життя і викликає неприємні соматичні і фізичні відчуття. Тривога негативно впливає на якість життя людини, що відображається на фізичному, психічному і соціальному функціонуванні людини, зокрема на її здатності до успішного навчання, особливо в таких складних умовах, в яких наразі відбувається навчання в Україні

[4]. У 22 обстежуваних осіб не було виявлено тривожності (35%), у 9 студентів виявили показники на межі розвитку тривожності (15%), у 31 обстеженої особи було виявлено тривожність (50%). Довірчий інтервал для пропорції тривожності за рівня довіри 95% становить: $CI=[0.376,0.624]$. Війна створює надзвичайно стресові умови, які підвищують ризик розвитку психічних розладів, як-от посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), тривожність та депресія. Депресивні симптоми є найчастішими супутниками ПТСР, можуть виявлятися як частина картини ПТСР або бути окремими коморбідними розладами. Взаємозв'язок між депресивним розладами як нозологією та ПТСР дискутується досі, проте безсумнівним вважається вищий ризик розвитку ПТСР у пацієнтів з наявним депресивним розладом на момент отримання психотравми, а також можливість маніфестації тяжких депресивних розладів на тлі ПТСР. Очевидно, що поєднання ПТСР та депресивних симптомів суттєво погіршує якість життя і ускладнює лікування [5]. Відсутність депресії виявлено у 36 обстежуваних студентів (58%), на межі депресивного порушення перебували 18 осіб (29%). Депресію виявлено у 8 осіб, що становить (13%) від усіх досліджуваних. Довірчий інтервал для пропорції випадків депресії за рівня довіри 95% становить: $CI=[0.046,0.212]$. За іспит з фізіології відмінні оцінки А (170–200 балів) отримали 23 студенти. Серед них 8 осіб без тривожності (35% обстежуваних), 7 осіб на межі розвитку тривожності (30% обстежуваних) та 8 осіб з проявами тривожності (35%). Крім того, серед них 15 осіб без депресії (65% обстежуваних) та 8 осіб на межі розвитку депресії (34,9%). Можна дійти висновку, що найкраща академічна успішність на іспиті з фізіології була переважно у студентів, які не мали тривожності і депресії. Хороші оцінки за іспит з фізіології В–С (140–170 балів) отримали 29 студентів. Серед них 10 осіб без тривожності, 2 особи на межі роз-

витку тривожності (7%) та 17 з виявленою тривожною (59%). Крім того, серед них 21 особа без депресії (72%) та 8 осіб на межі розвитку депресії (28%). Звертає на себе увагу надзвичайно високий процент студентів, що мають різний ступінь депресивних розладів у віці 18–21 років. Задовільні оцінки D–E (111–140 балів) отримали 10 осіб з тих, хто взяв участь в опитуванні. Серед них 4 особи без тривожності, 6 осіб з виявленою тривожністю, 2 особи з виявленою депресією та 2 без депресії.

Висновки. Проведені нами дослідження показали, що більшість обстежуваних студентів (65%) мала різний ступінь прояву тривожності (у 50% анкетованих студентів була виявлена тривожність, 15% опитаних були на межі розвитку тривожності). Депресію виявлено у 8 з 62 обстежуваних осіб, на межі депресивного порушення перебували 18 осіб (13% і 29% відповідно). Такі загрозливі показники депресивних розладів у студентів другого курсу медичного університету не можуть не відобразитись як на якості їхнього життя, так і на якості їхнього навчання, що й було перевірено під час порівняння успішності окремих підгруп досліджуваних. Більшість оцінок «відмінно» і «добре» отримали студенти, які не мали проявів депресивних розладів або мали їх в меншому ступені. Студенти, які отримали відмінні оцінки з іспиту з фізіології, хоча й мали різного ступеня прояву тривожності, проте не мали ознак депресії. Серед відмінників була виявлена лише невелика кількість студентів на межі розвитку депресії. Ці дані свідчать про те, що студенти медичних закладів під час війни перебувають в групі ризику з розвитку депресивних станів, що негативно відображається на їхній академічній успішності, що в подальшому може мати наслідки в їхній професійній діяльності. Така ситуація у вищих медичних закладах потребує психологічної допомоги здобувачам вищої освіти адаптуватись до навчання під час війни.

Список літератури:

1. Огоренко В., Шорніков А. Вплив тривоги і депресії на психічний стан здобувачів медичної освіти під час воєнного стану. *PMGP*. 2023. 29, Грудень (цит. за 09, Грудень 2024). 8 (4). URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/453>.
2. Содолевська В. Вплив війни на психічне здоров'я молоді: роль резилієнсу та психологічних інтервенцій. *PMGP*. 2024. 30, Вересень (цит. за 09, Грудень 2024). 9 (3). URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/532>.
3. Федотова З., Абдряхімова Ц., Клебан К. Психічне здоров'я студентів-медиків під час пандемії COVID-19: літературний огляд. *PMGP*. 2023. 30, Березень (цит. за 09, Грудень 2024). 8 (1): e0801415. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/415>.
4. Практична психосоматика: діагностичні шкали : навчальний посібник / за заг. ред. О. Чабана, О. Хаустової. 2-ге вид., випр. і доп. Київ: Видавничий дім «Медкнига», 2019. 112 с.
5. Долинський Р., Напрєєнко О. Когнітивні порушення у постраждалих від агресії РФ, на тлі посттравматичного стресового розладу (ПТСР). *PMGP*. 2024. 30, Вересень (цит. за 09, Грудень 2024). 9 (3): e0903531. URL: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/531>.

References:

1. Ogorenko, V., Shornikov, A. (2023). The impact of anxiety and depression on the mental state of medical students during martial law. PMGP [Internet]. 29, December 2023 [cited on 09, December 2024]; 8 (4). Retrieved from: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/453> [in Ukrainian].
2. Sodolevska, V. (2024). The impact of war on the mental health of youth: the role of resilience and psychological interventions. PMGP [Internet]. 30, September 2024 [cited on 09, December 2024]; 9 (3). Retrieved from: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/532> [in Ukrainian].
3. Fedotova, Z., Abdryakhimova, T., Kleban, K. (2023). Mental health of medical students during the COVID-19 pandemic: a literature review. PMGP [Internet]. 30, March 2023 [cited on 09, December 2024]; 8 (1): e0801415. Retrieved from: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/415> [in Ukrainian].
4. Practical psychosomatics: diagnostic scales. Textbook, edited by O. Chaban, O. Khaustova. 2nd edition, revised and supplemented. K.: Medknyga Publishing House, 2019. 112 p. [in Ukrainian].
5. Dolynsky, R., Napreyenko, O. (2024). Cognitive disorders in victims of the aggression of the Russian Federation, against the background of post-traumatic stress disorder (PTSD). PMGP [Internet]. 30, September 2024 [cited 09, December 2024]; 9 (3): e0903531. Retrieved from: <https://uk.e-medjournal.com/index.php/psp/article/view/531> [in Ukrainian].